

L'altitud de la població catalana l'any 1553

per Josep IGLÉSIES

Hem establert l'altitud de les localitats del Principat que figuren en el fogatge de 1553 (Arxiu de la Corona d'Aragó. Secció del Reial Patrimoni. Fogatges, números 2595 a 2600 i A.-404) damunt dels fulls pertinents del mapa 1/50.000 de l'Institut Geogràfic i Catastral espanyol i l'hem completada amb la consulta als volums del «Nomenclator de las ciudades, villas, lugares, aldeas y demás entidades de población» de l'«Instituto Nacional de Estadística», així com el Diccionari Nomenclator de Pobles i Poblat de Catalunya i els volums apareguts de la Gran Enciclopèdia Catalana. Per la part de la Catalunya de sobirania francesa l'hem establerta damunt de la «Carte de France» 1/50.000 i la «Carte touristique Cerdagne-Capcir», també 1/50.000 de l'«Institut Géographique National» de França.

Segons l'altitud dels nuclis de població que registra el fogatge de 1553, els 67.126 focs que suma el Principat es distribueixen en 36.268 focs estatjats en agrupaments humans situats a una altura inferior als 250 metres damunt del nivell del mar; 14.253 focs s'allotgen en entitats de població situats entre els 250 i els 500 metres d'altitud; 9.061 focs en altres entitats assentades entre els 500 i els 750 metres; 3.770 focs en les instal·lades entre els 750 i el miler de metres i 3.774 focs en les que ocupen alçades superiors al miler de metres. Com es veu, el major contingent correspon a les agrupacions aposentades en la faixa inferior, la qual proporciona un 54,03 % sobre el total dels focs registrats en la nòmina pertanyents al Principat. Segueix el coeficient de la faixa immediata, o sigui la que comprèn les localitats situades entre els 250 i els 500 metres, el qual resta fixat en un 21,23 %. A continuació, la faixa dels llocs situats entre el mig miler i els 750 metres proporciona un 13,50 % de la totalitat dels del Principat. Les altres dues faixes, o sigui les situades entre els 750 i el miler de metres i la que engloba la totalitat de les entitats de població posades a més del miler de metres d'altitud, s'igualen a 5,62 % de quocient. En resum, per sota els 250 metres d'alçada hi ha el 54,03 % de la població del Principat i per damunt de la indicada cota el 45,97 %.

Els 5.627 focs que el 1553 contenia la part de Catalunya, que a partir del posterior tractat dels Pirineus passà a pertànyer a la sobirania francesa, es repartien en 4.052 focs assentats en llocs situats a una altura inferior als 250 metres; 617 focs pertanyien a indrets situats entre els 250 i el 500 metres d'alçada; 369 focs en altres llocs posats dins la faixa

d'entre els 500 i els 750 metres; 134 focs en els vilatges que ocupen la llenca d'entre els 750 i el miler de metres d'altitud i 455 focs en els graons superiors al miler de metres. La terrassa inferior als 250 metres s'emporta el 72 % de la població total del conjunt indicat. L'escalaró immediat, o sigui el d'entre els 250 i els 500 metres conté el 10,96 % de la població total d'aquella part de Catalunya. La llenca d'entre el mig miler i els 750 metres d'alçada conté un 6,56 % del mateix conjunt, la d'entre els 750 i el miler de metres solament el 2,38 % i, per fi, la població aposentada a altura superior al miler de metres aconsegueix un 8,09 %. Així, si els nuclis de població de la Catalunya ara sotmesa a l'estat francès, posats a menys de 250 metres d'altitud, representen el 72,01 % de la totalitat del departament, la resta, posada a l'altura superior als 250 metres, solament representa el 27,99 %.

Els 72.753 focs, que registrava la totalitat de Catalunya tal com era constituïda l'any 1553, es dividien en 40.320 focs, o sigui un 55,42 % del conjunt aposentats en la cingla inferior als 250 metres d'altitud; 14.870 focs, o sigui un 20,44 % dels de tot el país assenyats entre els 250 i els 500 metres; 9.430 focs, o sigui un 12,96 % pertanyents a llocs inclosos entre els 500 i els 750 metres; 3.904 focs, o sigui el 5,37 % del conjunt considerat, establerts en el graó d'entre els 750 i el miler de metres; i, per fi, 4.229 focs, és a dir, el 5,81 % del conjunt de tot Catalunya apareixen instal·lats en altura superior al miler de metres. En resum, són 40.320 focs, amb un coeficient del 54,42 % del conjunt català, que ocupen els llocs de la faixa inferior als 250 metres d'altitud i 32.433 focs, amb un coeficient del 44,58 del total català, que s'esglaonen a una altura superior als 250 metres, disminuint els seus coeficients en sentit contrari a l'altura fins a arribar a la cota del miler de metres. En altura superior al miler de metres hi ha un petit augment de la proporció sobre la faixa immediatament inferior, però cal advertir que la faixa, que hem establert com a més alta, comprèn totes les localitats que ultrapassen el miler de metres d'altitud, sense límits graonats semblants als que per igual caracteritzen les altres cingles.

PER REGIONS

Tant en aquest apartat, com en el dedicat a les comarques,

seguim la Divisió Territorial decretada per la Generalitat de Catalunya l'any 1936.

Les regions III o de Tarragona, la IV o de Reus, V o de Tortosa i VIII o de Lleida, no tenen població aposentada a altura superior al miler de metres. Les regions VI o de Vic i IX o de Tremp-La Seu, no poden tenir focs a la faixa inferior als 250 metres per la inqüestionable raó que en llur superfície no existeix aquesta faixa, puix que la totalitat del seu territori és superior als 250 metres d'altitud damunt del nivell del mar. Amb algunes lleugeres toleràncies referents a les regions anomenades en primer terme, aquests dos fets els trobem repetits en l'estudi de la població de totes les èpoques històriques, car la carcassa física del país no sofreix variació apreciable. Allò que sí canvia és l'espessetat o les xifres que indiquen l'apostament humà damunt d'aquesta carcassa. Evidentment, la distribució de la població segons l'altitud la trobem forçosament afectada, dins de cada regió, per la pròpia altura del territori que la regió comprèn.

Les regions amb plataforma marítima són les que ofereixen el coeficient més alt de focs aposentats en llocs d'altura inferior als 250 metres damunt del nivell del mar. I entre elles, és la I, o sigui la presidida per Barcelona, la que presenta la major quantia amb el 88,94 % del conjunt de la regió com aposentats en la susdita estrada. Li va a l'encalç de ben a prop en aquest sentit, la regió II, o sigui la presidida per Girona, amb el 85,21 % idem. La regió III, és a dir, la de Tarragona, i el departament avui francès que presideix Perpinyà, amb el 75,85 % la primera i el 72,01 % idem la segona, ocupen el lloc descendent immediat que el rengle de població aposentada a la faixa d'altura inferior. Contribueixen a donar aquestes característiques a les quatre regions esmentades, el contenir cadascuna fixades en la referida zona les seves populoses capitals i beneficiar-se a més de bones superfícies planeres litorals-prelitorals que favoreixen l'apostament humà. Les altres dues regions dotades de plataforma marítima, és a dir, la IV o de Reus i la V o de Tortosa, solament obtenen els coeficients del 45,81 i el 61,18 % en les seves faixes territorials d'alçada inferior als 250 metres. En aquestes darreres el contrapès de les comarques muntanyenques que en formen part contribueixen a disminuir els coeficients assignats a les indicades zones més baixes.

Entre les regions sense contacte amb el mar sobresurt la VII, o sigui la de Lleida, a la qual calculem un 32,65 % del total dels seus focs aposentats a altura inferior als 250 metres d'altitud. La regió de Manresa a la mateixa zona hi té solament un 9,19 % de la seva població i ja hem dit que ni la regió VI, ni la IX, tenen territoris d'altura per sota els 250 metres d'alçada.

La regió que té una major quantia de població aposentada a altura superior al miler de metres és la IX, o sigui la de Tremp-Seu. En aquest ordre, la seva situació geogràfica dins el Pirineu-Prepirineu li és decisiva. El coeficient que ofereix quant a la població indicada és del 43,21 % del total de la regió. En l'escala a establir, la segueix la regió VI, que és la presidida per Vic, a la qual es calcula un 28,59 % dels focs posats a altura superior als mil metres d'altitud. Situada en gran part també dins la zona pirinenca, la Catalunya avui sotmesa a la sobirania francesa solament compta amb el 8,09 % dels focs assentats en la considerada com a faixa més alterosa i la regió VII, o sigui la capitalejada per Manresa —que també comprèn una part del Prepirineu— solament un 5,55 %.

PER COMARQUES

Hi ha dues comarques que tenen la totalitat de la seva població aposentada en nuclis situats a una altura inferior als 250 metres. Són el Garraf i el Tarragonès. Altres set tenen en aquesta zona més del 90 % dels seus focs que són: el Barcelonès, l'Alt i el Baix Empordà, el Maresme, el Gironès, el Baix Ebre i el Rosselló. Totes elles resulten tenir plataforma marítima. Altres sis comarques tenen en la faixa inferior més del 80 % dels seus focs i són: el Baix Penedès, el Baix Llobregat, la Selva, la Ribera d'Ebre, el Montsià i el Segrià. Una sola comarca, el Baix Camp, situa dins de la clapa indicada, entre el 70 i el 80 % de la seva població. Amb xifra de focs pertanyents a indrets posats a aquesta mateixa altura, i coeficient superior al 50 i inferior al 70 %, es registren els dos Vallès, l'Alt Camp i l'Alt Penedès.

Una dotzena de comarques no tenen faixa territorial d'altitud inferior als 250 metres i en conseqüència no hi poden registrar població. Són: la Conca de Barberà, la Cerdanya, l'Osona, el Ripollès, el Berguedà, el Solsonès, la Segarra, l'Alt Urgell, els dos Pallars, la Vall d'Aran i el Capcir. Cinc d'elles no contenen tampoc territoris d'alçada inferior al mig miler de metres. Són: la Cerdanya, el Ripollès, el Pallars Sobirà, la Vall d'Aran i el Capcir. Les que tenen majoria de focs posats entre els 250 i els 500 metres d'altitud, són: l'Urgell —85,05 %—, la Terra Alta —70,56 %—, la Conca de Barberà —66,71 %—, el Priorat —59,84 %—, la Garrotxa —57,86 %—, la Noguera —55,51 %— i el Conflent —52,73 %—. Les dues úniques comarques amb majoria de focs, englobats en indrets situats entre els 500 i els 750 metres d'altitud, són el Solsonès —58,21 %— i la Segarra —57,67 %—. La comarca que té el major percentatge de focs dins la faixa situada entre els 750 i el miler de metres d'altitud és el Ripollès, amb el coeficient del 44,87 %, seguida en el rengle gradual per la Vall d'Aran amb 34,79 % i el Berguedà i el Solsonès amb un 33 %.

Onze comarques no registren nuclis de població aposentats en altitud superior al miler de metres. Són: el Gironès, la Selva, l'Alt Camp, el Baix Camp, la Conca de Barberà, el Priorat, Anoià, el Bages, la Noguera, la Segarra i el Rosselló. A més de totes aquestes, altres disset tampoc en tenen en agrupaments superiors als 750 metres d'altitud. Són: el Baix Llobregat, el Barcelonès, el Maresme, el Vallès Occidental, l'Alt i el Baix Empordà, l'Alt i el Baix Penedès, el Garraf, el Tarragonès, la Ribera d'Ebre, el Baix Ebre, el Montsià, la Terra Alta, les Garrigues, el Segrià i l'Urgell. Per contra, dues comarques tenen la totalitat del seu territori a una alçada superior al miler de metres i per tant sostenen tota la població en aquesta clapa alterosa. Són la Cerdanya i el Capcir. Al seu torn, el Pallars Sobirà i la Vall d'Aran hi sostenen el 65,03 % i el 53,42 % dels seus focs. El Pallars Jussà i l'Alt Urgell ho fan pel 35,18 i el 32,44 % dels que registren i el Ripollès el 28,77 %.

Les taules que acompanyem permeten plantejar-se amb major claredat la distribució de la població comarcal segons l'altitud que totes les explicacions que poguem formular dintre del present text.

Rebut, maig 1978.

	Fins a 250 m. Focs	De 250 a 500 m. Focs	De 500 a 750 m. Focs	De 750 a 1.000 m. Focs	Més de 1.000 m. Focs	TOTAL Focs
Baix Llobregat	887	153	—	—	—	1.040
Barcelonès	6.960	39	—	—	—	6.999
Maresme	1.585	32	9	—	—	1.626
Vallès Occidental	812	475	56	—	—	1.343
Vallès Oriental	1.174	376	209	42	29	1.830
REGIÓ I	11.418	1.075	274	42	29	12.838
Alt Empordà	3.076	43	8	—	—	3.127
Baix Empordà	3.059	51	—	—	—	3.110
Garrotxa	303	991	326	82	11	1.713
Gironès	3.516	155	16	4	—	3.691
Selva	1.685	253	58	22	—	2.018
REGIÓ II	11.639	1.493	408	108	11	13.659
Alt Camp	1.103	428	74	69	—	1.674
Alt Penedès	691	405	77	—	—	1.173
Baix Penedès	323	—	39	—	—	362
Garraf	408	—	—	—	—	408
Tarragonès	1.802	—	—	—	—	1.802
REGIÓ III	4.327	833	190	69	—	5.419
Baix Camp	1.875	400	4	218	—	2.497
Conca de Barberà	—	1.188	402	191	—	1.781
Priorat	59	614	309	44	—	1.026
Ribera d'Ebre	1.069	163	20	—	—	1.252
REGIÓ IV	3.003	2.365	735	453	—	6.556
Baix Ebre	1.245	50	12	—	—	1.307
Montsià	498	94	—	—	—	592
Terra Alta	84	767	236	—	—	1.087
REGIÓ V	1.827	911	248	—	—	2.986
Cerdanya Espanyola	—	—	—	—	886	886
Osona	—	804	969	452	2	2.227
Ripollès	—	—	262	446	286	994
REGIÓ VI	—	804	1.231	898	1.174	4.107
Anoia	30	687	656	72	—	1.445
Bages	471	628	693	17	—	1.809
Berguedà	—	48	391	323	208	970
Solsonès	—	12	716	407	95	1.230
REGIÓ VII	501	1.375	2.456	819	303	5.454
Garrigues	155	550	321	—	—	1.026
Noguera	808	1.536	347	76	—	2.767
Segarra	—	781	1.210	107	—	2.098
Segrià	2.570	610	—	—	—	3.180
Urgell	20	1.541	251	—	—	1.812
REGIÓ VIII	3.553	5.018	2.129	183	—	10.883
Alt Urgell	—	167	506	306	470	1.449
Pallars Jussà	—	212	653	371	670	1.906
Pallars Sobirà	—	—	131	226	664	1.021
Vall d'Aran	—	—	100	295	453	848
REGIÓ IX	—	379	1.390	1.198	2.257	5.224
PRINCIPAT	36.268	14.253	9.061	3.770	3.774	67.126
Cerdanya Francesa	—	—	—	—	341	341
Capcir	—	—	—	—	48	48
Conflent	98	431	163	65	60	817
Vallespir	238	151	182	46	6	623
Rosselló	3.716	35	24	23	—	3.798
CATALUNYA FRANCESA	4.052	617	369	134	455	5.627
TOTAL CATALUNYA	40.320	14.870	9.430	3.904	4.229	72.753

	Fins a 250 m. %	De 250 a 500 m. %	De 500 a 750 m. %	De 750 a 1.000 m. %	Més de 1.000 m. %
Baix Llobregat	85,29	14,71	—	—	—
Barcelonès	99,44	0,56	—	—	—
Maresme	97,48	1,96	0,55	—	—
Vallès Occidental	60,46	35,37	4,17	—	—
Vallès Oriental	64,15	20,55	11,42	2,30	1,58
REGIÓ I	88,94	8,37	2,13	0,32	0,22
Alt Empordà	98,36	1,38	0,26	—	—
Baix Empordà	98,36	1,64	—	—	—
Garrotxa	17,69	57,85	19,03	4,79	0,64
Gironès	95,26	4,20	0,44	0,10	—
Selva	83,50	12,54	2,87	1,09	—
REGIÓ II	85,21	10,93	2,99	0,79	0,08
Alt Camp	65,89	25,57	4,42	4,12	—
Alt Penedès	58,91	34,53	6,56	—	—
Baix Penedès	89,23	—	10,77	—	—
Garraf	100,—	—	—	—	—
Tarragonès	100,—	—	—	—	—
REGIÓ III	75,85	15,37	3,51	1,27	—
Baix Camp	75,09	16,02	0,16	8,73	—
Conca de Barberà	—	66,71	22,57	10,72	—
Priorat	5,75	59,84	30,12	4,29	—
Ribera d'Ebre	85,38	13,02	1,60	—	—
REGIÓ IV	45,81	36,07	11,21	6,91	—
Baix Ebre	95,25	3,83	0,92	—	—
Montsià	84,12	15,88	—	—	—
Terra Alta	7,73	70,56	21,71	—	—
REGIÓ V	61,18	30,51	8,31	—	—
Cerdanya Espanyola	—	—	—	—	100,—
Osona	—	36,09	43,51	20,30	0,10
Ripollès	—	—	26,36	44,87	28,77
REGIÓ VI	—	19,58	29,97	21,86	28,59
Anoia	2,07	47,54	45,40	4,99	—
Bages	26,04	34,72	38,31	0,93	—
Berguedà	—	4,95	40,31	33,30	21,44
Solsonès	—	0,96	58,21	33,09	7,73
REGIÓ VII	9,19	25,21	45,03	15,02	5,55
Garrigues	15,11	53,60	31,29	—	—
Noguera	29,20	55,51	12,54	2,75	—
Segarra	—	37,23	57,67	5,10	—
Segrià	80,82	19,18	—	—	—
Urgell	1,10	85,05	13,85	—	—
REGIÓ VIII	32,65	46,11	19,56	1,68	—
Alt Urgell	—	11,52	34,92	21,12	32,44
Pallars Jussà	—	11,12	34,25	19,45	35,18
Pallars Sobirà	—	—	12,83	22,14	65,03
Vall d'Aran	—	—	11,79	34,79	53,42
REGIÓ IX	—	7,25	26,61	22,93	43,21
PRINCIPAT	54,03	21,23	13,50	5,62	5,62
Cerdanya Francesa	—	—	—	—	100,—
Capcir	—	—	—	—	100,—
Conflent	12,—	52,75	19,95	7,96	7,34
Vallespir	38,20	24,24	29,21	7,38	0,96
Rosselló	97,84	0,92	0,63	0,61	—
CATALUNYA FRANCESA	72,01	10,96	6,56	2,38	8,09
TOTAL CATALUNYA	55,42	20,44	12,96	5,37	5,81